

УДК 94(477)+(=161.2)

Ірина Грабовська

УКРАЇНСТВО ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ПУТІНІЗМУ

Анотація. У статті прослідковується формування культу особистості президента сучасної Росії В.В. Путіна, який значна кількість аналітиків в Україні та світі називають новою особистою диктатурою на теренах колишнього Советського Союзу. Аналізується невід'ємність усталення диктаторського режиму від неоімперської політики Кремля, яка вже набула назви «путінізм» та «рашизм». Застосовується гендерна методологія аналізу для виявлення підстав для масового сприйняття населенням країни диктаторських режимів. Вказується на загрози з боку диктаторського режиму Кремля для демократії та незалежності України. Для обґрунтування основних положень дослідження використовується аналіз конкретного матеріалу із сучасної дійсності РФ. Проводяться історичні паралелі між диктатурами минулого і теперішнього часу, зокрема, диктаторського режиму А. Гітлера, І. Сталіна, Ф. Кастро. Робиться висновок, що у ситуації з диктаторами для їхніх країн є серйозна небезпека. Але сьогодні, внаслідок технічних можливостей Росії, смертельна небезпека може стати реальністю не лише для відданого диктаторові народу. Але і для України та світу.

Ключові слова: путінізм, особиста диктатура, диктаторський режим, Україна, гібридна війна, Росія.

Irina Grabovska

UKRAINE BEFORE PUTINISM CALLS

Abstract. In the article the formation of the personality cult of the president of modern RF V. Putin is observed, whom a great number of analysts in Ukraine and in the world is called a new personal dictatorship in the former Soviet Union. The inseparability of the establishment of a dictatorial regime from the Kremlin's neo-imperial policy, which has already become known as "Putinism" and "racism", is analyzed. The gender analysis methodology is used to identify the grounds for mass perceptions of dictatorial regimes by the population of the State. Pointing to the dangers of the Kremlin's dictatorial regime for Ukraine's democracy and independence. To substantiate the main provisions of the study, an analysis of a particular material from the current reality of the RF is used. Historical parallels between the dictatorships of the past and present, including the dictatorial regime of A. Hitler, I. Stalin, F. Castro, are conducted. It is concluded that in the situation with dictators for their countries there is a serious danger. But today, due to Russia's technical capabilities, mortal danger can become a reality not only for the loyal dictator of the people. But for Ukraine and the world.

Key words: Putinism, personal dictatorship, dictatorial regime, Ukraine, hybrid war, Russia.

Дослідження специфіки тоталітаризму в якості особливих політичних режимів, як і персональних тоталітарних диктатур, на жаль, залишаються серед низки актуальних наукових тем сьогодні. Для України, яка знаходиться у ситуації неоголошеної агресії з боку неоімперськи налаштованого Кремля з режимом В.В. Путіна, подібна проблематика набуває не лише теоретичного значення, але й практичного, необхідного для формування моделей спротиву новому тоталітаризму та персональній диктатурі, що так активно утверджуються в РФ. Абсолютна більшість сучасних впливових міжнародних аналітиків прийшла до висновку, що в Росії утвердився жорсткий авторитарний режим з елементами персональної диктатури президента Путіна та всевладдя ФСБ як спадкоємиці колишніх ЧК-НКВС-КГБ СРСР [4]. Відома французька політична журналістка і аналітик Елен Блан називає систему, що продукує Кремль «мафіозним неототалітаризмом» з розвиненим до абсурду культом особи диктатора Владіміра Владіміровича Путіна.

Культ особистості диктаторів, як доводить історія, є невід'ємною складовою утвердження як особистої влади лідера такого типу, так і здатності населення держави не лише терпіти, але й підтримувати диктатуру. «Ах, як люди ждали нового диктатора, як жаждали ему поклоняться и верить каждому слову. Но, кажется, будущий диктатор сам

боялся: из подполковников-«топтунов» дойти до самого верха, от портфельносца Собчака до кабинета в Кремле. Не знаю, кто стал имиджмейкером Путина, но начали они бодро. Российский народ надо было возбудить так, чтобы он начал беспрекословно доверять. Советский опыт культа личности был огромный, постсоветский народ жаждал новой «сильной руки», повелевающей всем и всеми. С этого и начали, учитывая богатый опыт советских репрессий, - писал Олег Панфілов у статті «Культ личности Путина: путь от топтуна до диктатора» [14].

Дослідження складових і «векторних напрямних», які формують культ особистості – це окрема цікава та об'ємна тема. Тут же зупинимось на гендерному аналізі деяких проявів культу президента Путіна у сучасній Росії, порівнюючи дану реальність із вже добре відомими історії прикладами диктаторів. У даному дослідженні використовуватиметься насамперед гендерний підхід для аналізу феномена, оскільки є чимало красномовних прикладів, що роблять плідним і актуальним саме цей методологічний напрямок.

Низка гендерних досліджень акцентує спеціальну увагу на тому, що вся історія людства просякнута сексуальністю. Вона – сексуальність - знаходить своє вираження у найрізноманітніших формах: від символічних фалічних колон слави,

розставлених по всій поверхні нашої планети, до династичних шлюбів королівських родів, здатних перекроювати карти світу та народжувати нові політичні реалії.

У вище означеному плані цікавим є аналіз політичної ситуації в РФ, який «стихийно» прописується, наприклад, у низці книжок російських політичних діячок/чів. Так, у виданій Іриною Хакамадою в 2006 р. праці, що одразу ж стала бестселером, «Sex в большой политике. Самоучитель self-made woman» [21] є заявка на можливість застосування гендерного аналізу до характеристики політичної ситуації в країні та до того ж у книзі є матеріал, що засвідчує факт формування культу особистості Путіна вже у період першого десятиліття XXI століття. Отже, описуючи події довкола справи М. Ходорковського та свою причетність до спроб вплинути на Путіна у цьому питанні, І. Хакамада веде мову про всевладдя Путіна в РФ. (Далі наводимо цитату із книги цілком, оскільки вона є дуже показовою щодо визначеної проблематики). «Чубайс... предложил обратиться к Путину. Я возразила – это неправильно, **обращаться к Путину нельзя, обращаясь к нему, мы сразу указываем на то, что все в России зависит только от него, мы обращаемся к царю, чтобы он поговорил** (виділ. авт.). Против Ходорковского накалилась огромная машина, если мы будем долбать тем, что его посадил Путин, мы Путина доведем до ручки, а когда в России правителя доводишь до ручки, он превращается в тирана! И мы ситуацию не спасем. ... Нельзя давить. Это все равно, что мужчине поставит ультиматум: «Если будет так, я тебя не прощу». Мужчина отползает и тихо делает, она прощает, потому что сил уйти нет. А он продолжает в том же духе. А потом уходит. Потому что жить с затравленной, раздавленной бабой неинтересно и тяжело» [21, с. 205].

Здавалось би, як усі ці реалії сучасного «Путін-рейху» (характеристики, які зустрічаються у низці націоналістичних видань України, а ще частіше – у блогерських постах соцмереж) стосуються незалежної України? Проте, на жаль, мусимо констатувати, що стосуються і чималою мірою. Зрештою, так було і в попередній історії, коли два диктатори – Сталін та Гітлер вирішували долі величезної кількості людей, які проживали на території України, піддавши їх страшним випробуванням, тортурам, митарствам, та, незрідка, прирікши на смерть у концтаборах та жорнах голодоморів. Вочевидь, щось є в логіці диктаторства, що загрожує (і ці загрози справджуються!) існуванню самої людини. Власне, нічого принципово нового жодна з існуючих на тепер диктатур не змогла придумати, через що вже не пройшло «криваве століття», як називають ХХ століття сучасні історики. І знову дійсність жорстких авторитарних режимів пропонує певний традиційний набір ідеологічних настанов, якими мають керуватися «блюстители

скреп» не лише у себе в Росії, але й на захоплених українських територіях, які увійшли до складу ОРДІЛО. Так, там пропонується жінці «стати справжньою жінкою», тобто «повернутись у сім'ю». Під цим розуміється: не виходити самій із дому, не ходити до ресторанів та кафе, не розпивати міцні напої тощо. Про це широко йшлося у ЗМІ як українських, так і зарубіжних [6].

Зрештою, Україні ніде подітись від свого північного сусіда, який семимильними кроками наближається до диктатури, як чимало аналітиків вважає – фашистського типу. «... Не исключу, что после Путина будет — не знаю, надолго ли, — очень жесткий националистическо-фашистский режим. Определенно — националистический, а насколько фашистский — вопрос. Просто в силу того, что в нашей империи, Российской, а потом и советской, никогда еще не было национального государства, и, видимо, мы должны как-то пройти через эту стадию», - роздумує з приводу сучасних реалій РФ російський аналітик С. Шелін [23].

Розуміння того, що у цій ситуації очікувати Україні, зокрема, у «жіночому питанні», є важливим моментом «гарантування» її майбутнього.

Що ж стосується «загальних» матримоніальних стратегій для «пересічного» люду, то, як стверджує російський автор навчального посібника для студентів спеціальності «Домоведення» «Економіка сім'ї та домашнього господарства» Є.А. Тюгашев, для усіх традиційних спільнот характерними є рівні шлюби. В книзі стверджується, що неодмінною умовою надійності шлюбу вважалася економічна рівність сторін: «У мене двоє биків і у них двоє биків - значить підходить». Той, у кого четверо биків, шукатиме рівного партнера. «Льон з льоном, конопля з коноплею, а рівний з рівним». А також «поле до поля» [20].

У світлі вище сказаного на особливу увагу заслуговують шлюбні стратегії та вподобання диктаторів. Якщо придивитись, то складається враження, що саме вони «виламуються» із загальної традиції, вдаючись до «нерівного» шлюбу із цілою підлеглою їм країною. І це при тому, що так чи інакше, кожен із диктаторів бореться за «ісконние ценности», оновлює «традиційні скрепи», стоїть на плечах світу, за який «отци і деди воевали». Звичайно, дехто з цих лідерів мають офіційні сім'ї та дружин, але не земна жінка із плоті та крові володіє думками та серцем диктатора.

Свого часу російські ЗМІ повідомили, що депутат Госдуми від Забайкальського краю та народний співак Росії Іосіф Кобзон під час пресконференції для забайкальських масмедіа заявив, що Путін «любів і любім», а також, що він одружений на Росії. Дослівно це прозвучало так: «Президент не ханжа, он очень открытый человек. Я не понимаю, почему он не афиширует свою личную жизнь. Народ бы его понял. На пресс-конференции он сказал, что **любит и любим**. Все уже знают, что его жена бывшая Людмила вышла замуж... А он вот

женился на России» [10]. Обмовка по Фрейду. «Отец народа» не може розриватись між двома сім'ями! Адже Путін саме тому і не «распространяется» про своє особисте життя, що він одружений із усією країною, покриваючи та запліднюючи її, як Уран Землю. І як доводять соціологічні опитування, Росія хоче, щоб так було. Вона відповідає взаємністю своєму обранцю. Маємо цьому чимало прикладів-підтверджень. Так, в далекому вже 2002 році вся Росія «співала» й танцювала на дискотеках разом з дівочою групою «Поющие вместе» пісню «Как Путин» (інший варіант назви - «Такой, как Путин»), де є побажання-мрія щодо особистісного щасливого майбутнього, «женского счастья», висловленого у таких промовистих словах: «Такого, как Путин, полного сил./ Такого, как Путин, чтобы не пил./ Такого, как Путин, чтоб не обижал./ Такого, как Путин, чтоб не убежал» [22, с. 210]. Не уникли масового пропутінського психозу навіть діти. На конкурсі юних талантів, що проходив у одному з провінційних міст Росії, школяр виконував пісню про Путіна під красномовною назвою «Путин молодец» [17]. У тексті пісні йдеться про те, що хижа птаха із Заходу принесла в країну хаос та біду, і лише Путін зміг побороти її. Він і став справжнім захисником Росії та її народу, і росіяни полюбили свого героя. Ось чому Путін – молодець.

Ще один яскравий приклад використання російських дітей у пропаганді із очевидною заявкою на витворення російського «путінюгенду», аналогічного «гітлерюгенду» - це пісня «Дядя Вова, ми с тобой!», яка набула чималої «слави», у тому числі і скандальної, не лише через те, що депутатка Госдуми РФ так використала дітлахів, але й завдяки словам самої пісні. Молоде покоління Росії у цій пісні не лише дякує «дяде Вове» за те, що він їхню Батьківщину підняв з колін, примусив боятись сучасної РФ увесь проклятий Захід, але й вказав шлях до мети – «Великой России». Якщо «дядя Вова» «позовет в последний бой», тоді - «дядя Вова, мы с тобой!» Діти обіцяють бути зі своїм улюбленим дядею Вовою разом на цьому шляху, зберігши все, що РФ надбала, зокрема, Крим та Севастополь, і повернувши все, що Росія втратила, навіть Аляску [16].

Колись Г. Гейне сказав: «Благочестивим можна бути і одному, але для гріха завжди потрібні двоє». Так і з диктатором та відданим йому народом. Сучасна російська реальність, де любов до «фюрера» висловлює більше 90% населення РФ, знову підтверджує думку генія. За даними на кінець 2017 року цифра тих, хто в Росії проголосував би за Путіна, складала 96% від загальної кількості опитаних [2]. Можливо, частково праві ті, хто називає такі цифри підтримки «фюрера» намальованими путін-ботами, тобто, людьми, які проплачуються ФСБ спеціально за роботу по пропаганді путінізму в Інтернеті. Але ж коментарі теж підтверджують велику підтримку особисто президента теперішньої РФ. На форумах чимало коментарів наступного стибу: «А я буду голосовать за Путина!!! И знаю очень много

людей, которые проголосуют так же. И тот, кто пишет, что Путина ненавидят и не поддерживают большинство населения России - нагло врет. Поддерживают и еще как!!!» [2]. Саме так! «Поддерживают и еще как!!!» І з цією реальністю ризиковано не рахуватися сьогодні як Україні, так і всьому світові.

Особливо «нестримні» у своєму «любовному шалі» до Владіміра Владіміровича співачки з глибинки. Так, Машані (псевдо співачки з Новосибірська) виконує пісню «Мой Путин», у кліпі до якої, звиваючись в еротичному екстазі (до речі, дуже неадекватному щодо пафосу пісні!), Машані звертається на «ти» до свого кумира. Далі наводимо слова пісні, хоч і бездарні, проте промовисті: «Где твой страх, /Когда грозит война /На всех фронтах? / Ты видишь путь, / Идешь навстречу ветру — /И не свернуть. /Рискованно, / Но ты в себе уверен / И будешь себе верен». Далі йдеться про особистісні переживання героїні пісні: **«А я?/ Очарована, околдована/ Не могу забыть тебя/ (Да кто же он?)/ А ты... /Привет:/Ты Путин, да ты же Путин, /Я быть с тобой хочу, /Тебе я вслед кричу:/«Мой Путин, мой милый Путин!/Возьми меня с собой, /Хочу я быть с тобой»** (виділ. авт.) [19].

У пісні навіть є «програма дій» для «простого» народу. Що ж робити пересічному росіянинові? Бігти за своїм героєм! Саме так пропонує зробити героїня пісні у наступних рядках тексту: **«И как же тут быть?/ Бежать, бежать, бежать!/ Бежать?/Конечно, мы побежим за ним! /Он же Путин!»** (виділ. авт.) [19].

Однією з найрозповсюдженіших характери-стик, що широко вживаються стосовно В.В. Путіна як аналітиками ЗМІ, так і психоаналітиками є визначення його як альфа-самця. Термін взято із розділу біологічної науки – етиології, яка вивчає причини виникнення біологічних явищ. І хоча само слово «етиологія» багатофункціональне, у відношенні до вказаного вище означення воно належить саме до сфери біології. Отже, за станом домінування у зграї тварин прийнято маркувати літерами грецького алфавіту, де буквою «альфа» позначається абсолютний домініант, а «омегаю» (останньою літерою алфавіту) – найслабкіший у зграї. Домінуючий («альфа-самець») виконує роль та обов'язки ватажка та захисника. Альфа-самець також є найпривабливішим у шлюбних іграх для самок зграї. Як правило він є батьком більшості потомства. І хоча етиологія до цього часу не може відповісти на запитання «Як саме альфа-самці стають лідерами зграї та займають свою домінуючу позицію? Чи відбувається це через підвищений рівень агресії та вродженої сили, чи відіграють роль інші якості особини?», але градація зграї за рівнем домінування завжди відбувається [11].

Що ж стосується людських спільнот, то терміном «альфа-самець» означають чоловіка, який демонструє самовпевненість і реалізує лідерські якості. «Він добивається успіху, прагне влади та має

багато сексуальних партнерів-одноденки. ...альфа-самець чоловік за визначенням найбажаніший для жінок сексуальний партнер, адже жінка оцінює не лише фізичні якості батька своїх майбутніх дітей, але і його соціальний статус» [11].

Лідер вказаного типу може бути успішним політиком, топ-менеджером, бізнесменом тощо. Він завжди оточений підлеглими, знаходиться на вершині соціальної піраміди. «При згадці про альфа-самця на згадку одразу приходять кадри з фільмів і реклам, центром яких є розкішне життя і красиві молоді жінки, одним словом, американсько-голівудські кліше, широко розтиражовані по всьому світові» [11]. Очевидно, в таку характеристику досить добре вкладається образ В.В. Путіна.

Аналізуючи масові «любовні ізліяння», що заповнили аудіо-відео простір Росії на багато років (принаймні, від 2002 року вже можна говорити про масовий чуттєвий екстаз, викликаний любов'ю населення РФ до свого президента), не можна не повірити одному з найрозумніших знавців своєї Батьківщини Александру Невзорову, який стверджує: «Национальная эрекция, которую так долго вызывал Кремль, наконец-то свершилась. Одновременно встал и вопрос ее дальнейшего применения». Звідси, зокрема, вся грандіозність «кримнаших», Лугандонії, Сирії тощо [13].

Вимога підняти Росію з колін, віра в те, що з'явився билинний герой, здатний це зробити швидко, агресивність щодо сусідів-«ворогів» органічно вплітається у звеличально-любовні мотиви пісень, буквально «захлестнувши» сучасну Росію. Ось один із найяскравіших прикладів поєднання віри у всемогутність нового царя Росії (до речі, у світових ЗМІ вистачає матеріалів, які стверджують, що найближче путінське оточення, яке раніше називало його між собою «босом», тепер іменує «царем») – «Владивостокский рэп» з «твором» «Песня про Путина (План Путина)» (наводимо текст майже цілком, бо тут, справді, «слова из песни не выкинешь» через показовість того слова):

«Пускай враги наши в ярости корчатся,
Пускай испускают желчь в своём бессилии.
Очень скоро их жалкие, бесплодные дни
закончатся:
"План Путина" - это план возрождения России!
Конкурентов у президента давно нет, по сути.
Есть один национальный лидер - Владимир Путин.
Под его руководством объединится русский мир.
Президент Владимир Путин - наш герой и кумир.
Ему русские люди рукоплещут от счастья:
Он все может сделать, все в стране в его власти!
"План Путина" нам новые горизонты откроет,
Прошло время ломать, пришло время строить.
Послание президента - это святыя слова,
Начертанные им в минуту высочайшего озаренья.
Славься, Россия, славься, столица Москва!
Путин - былинный богатырь, без сомненья.
Мы верим в свои силы, и это - самое главное,
Мы знаем: с "Планом Путина" нам все по силам!
На подьеме наша великая страна православная,
С нами Путин, Господь и Единая Россия!
"План" Путина - это не блеф, не подстава,

О нем поют песни и слагают былины,

За рубль дают фунт долларов – классика жанра!
Саммит во Владивостоке? Кому он там нужен!
Саммит АТЭС на Луне – там дороги не хуже!
"План Путина" - это дорога отсюда прямо до
счастья.

На пальцах блестят олимпийские кольца
Всевластья.

Все медали во всех видах спорта полным
комплектком.

Теперь все Олимпиады в Сочи - и зимой, и летом.

За фото президента "Хастлер" бьется с
"Плейбоем".

"План Путина" прет конкретно без накладок и
сбоев.

Какой там преемник? .....

Мы - сверхдержава, биг-блины запьем кока-квасом!

Где там Европа? Обслужите по первому классу!

Президент доволен, он уже видит Россию раем...»

[15], ну і так далі в тому ж пафосному стилі. Ну як
тут не згадати точної характеристики Росії, даної Д.
Веневітіновим ще у 1826 р.:

«Грязь, мерзость, вонь и тараканы

И надо всем хозяйский кнут

И вот что многие болваны

"Священной Родины" зовут» [3].

Звичайно, при такій масштабності народної
любви важко знайти місце для простої жінки.
Зрештою, всі дикторські режими свідомо чи
несвідомо використовують архаїчний матримоніальний міф у власних практиках. До того ж вічно
потенційний жених для того легіону російських жінок,
які співають «хачу такого, как он», куди приваблює
вищий, ніж «чужой муж». Було б якось аморально в
країні, що воює з «погрозливіми в гріхах» Європою та
Америкою, зазіхати на «положительного женатого
семьянина».

Треба відмітити, що у цьому нерівному шлюбові
ВВП не поодинокий. Зрештою, всі диктатори світу,
так чи інакше, «випрацьовували» сценарій фільму під
назвою «Нерівний брак», де у ролі нареченої чи й
дружини виступала ціла підлегла їм країна! Гітлер,
наприклад, ще й дуже любив просторікувати на цю
тему у колі найближчих соратників. Як писав про
застільні розмови із Гітлером його персональний
секретар Генрі Пікер, Адольф Алоїзович часто
здавався до питання, чи може бути фюрер нації
одруженим із якоюсь жінкою. І доходив висновку, що
цього не можна робити, бо тоді він стане або
поганим фюрером для усієї німецької нації, або ж
поганим чоловіком для власної дружини,
перебуватиме у пригніченому настрої через це і,
таким чином, зашкодить насамперед Німеччині, а це
неприпустимо! Зрештою, надзвичайно популярна
після франко-прусської війни 1870 – 1871 року пісня
«Дойчланд, Дойчланд юбер аллес...» («Германія,
Германія понад усе...»), слова до якої написав Г. фон
Фаллерслебен, і яка стала гімном Німеччини, була
принципом життя і фюрера цієї країни. Не випадково

цей гімн був надзвичайно популярним саме в нацистській Німеччині [5, с. 177].

Не можна сказати, що Німеччині з фюрером повезло, як зрештою, і Росії зі Сталіним, Іспанії з каудільо Франко, Італії з дуче Мусоліні, чи Китаю з «Великим кормчим» Мао Дзедунем, враховуючи наслідки їхнього правління та антропологічні катастрофи (не менше!), до яких вони довели власні країни. Але ще менше «повезло» жінкам, які були супутницями їхнього життя. Так, всім відома трагічна доля Єви Браун, коханки, а наостанок – законної дружини Адольфа Гітлера. Ставши коханкою Гітлера, вона не мала права виїздити до великих міст Німеччини та до столиці, бо фюрер не лише боявся за її безпеку, але й ревнував до молодих офіцерів охорони. У травні 1935 року, вважаючи себе покинутою Гітлером, Єва Браун намагалась покінчити життя самогубством [1, с. 60].

Можливо, не лише через палке кохання до «надії нації» та горе, пов'язане з його очікуваною втратою, але й через боязкість повторити долю попередньої коханки Адольфа, його племінниці Ангели (Гелі) Раубаль. Про її загибель ще і до сьогодні існують різні версії, найімовірнішою з яких вважається можливість убивства дівчини за наказом Г. Гімmlера, який «...побоювався, що племінниця відволікає фюрера від партійних справ» [18, с. 341]. Хоча не виключається версія, що сам Гітлер застрелив свою колишню коханку, дізнавшись про її зустріч із Євою Браун. Недаремно ж саме про це писала тоді як німецька, так і зарубіжна преса. У Вені Гелі влаштували пишні похорони. Сам фюрер теж «тяжко» переніс цю трагедію, остаточно відмовившись після смерті коханки від вживання м'яса та вина та ставши «жорстким» вегетаріанцем. Проте, саме тоді чітко проявились ознаки психічного розладу Адольфа Гітлера. Взагалі ж ще і до цього часу в історичній науці та політичній історії, як і в широкому обігові загалом, існує популярна версія щодо садистських нахилів Гітлера, обумовлених збоченнями у сексуальній поведінці фюрера. У дослідженнях феномену Гітлера стала досить поширеною думка, що «...в основі політики масових вбивств була неспроможність Гітлера вести нормальне статеве життя» [8, с. 62].

Як зазначають дослідниці/ки історії Третього рейху, в нацистській Німеччині, як і в нацистській партії було чимало яскравих жінок, які мало вписувались в ідеологічну доктрину щодо ролі жінки в «Тисячолітньому рейхові». Їхні «...яскраві біографії допомагають не лише краще дізнатися про те, що відбувалося у Третьому рейхові, але й відображають історію емансипації в першій половині минулого століття, яка не залежить від націонал-соціалізму, - зазначає сучасна німецька дослідниця Анна Марія Зігмунд. – Дивно, але жінки, наближені до Гітлера, лише дуже віддалено відповідали образу жінки, який малювала націонал-соціалістична пропаганда – такого собі «цвіркуна коло печі». Хоча один виняток

все ж є – Єва Гітлер, уроджена Браун, коханка Гітлера» [8, с. 5].

Авторка дослідження «Жінки Третього рейху: М. Рейтер, І. Гесс, А.фон Ріббентроп, Т.фон Харбоу, З. Леандер, Е. Баур» намагається дати відповідь на запитання, чому такі яскраві, вольові та самостійні жінки, як Аннеліз фон Ріббентроп, котра активно впливала на зовнішню політику нацистів через власного чоловіка, чи зіркова та надзвичайно популярна у Третьому рейхові кінодіва Зара Леандер «...беззастережно підкорилися режиму, який проголосив главенство чоловіка в суспільстві, який позбавляв жінок найменшого шансу на участь у політиці і навіть заборонив «Союзу німецьких дівчат» пройти святковим маршем перед улюбленим фюрером» [8, с. 6]. І далі А.М. Зігмунд наголошує: «Це історичний курйоз – містична психологічна загадка, до цього часу нерозгадана і яка існує набагато довше, ніж проіснував сам Тисячолітній рейх» [8, с. 6].

Можливо, справа у тому, що людство ще не знає (оскільки наука соціальна психологія ніколи не піднімала цього питання в якості спеціальної проблеми дослідження, окрім низки спорадичних розвідок), як діють соціопати на психічний та розумовий стан спільноти. Особливо ж варто би було знати, як діють ті з них, хто при владі і на самій верхині владної піраміди. На цю складну проблему звернула увагу українська відома дослідниця, феміністка і письменниця О. Забужко, описуючи свої враження від подорожі до покинутого міста на острові Родос - Каміросу. Вона задається питанням, чому 22 століття тому всі жителі Каміросу в одночасся покинули рідне місто і ніколи більше туди не повернулись, залишивши всі речі, що їм належали, не тронутими. Намагаючись розгадати таємницю Каміросу, неважко припустити, що жителів раптом вразила якась «локальна пандемія безумства» (О. Забужко). Зачистити таким чином територію неважко, - стверджує авторка, - «...для цього досить усього тільки мати на його чолі вкомплектований соціопатами ареопаг, - а вже «заразити» своїм способом мислення цілий поліс 5-6% статистичних соціопатів прекрасно зуміють і в межах одного покоління – за умови, що соціум не має проти них імунітету й забезпечує їх безперервним ресурсом для реалізації їхніх «життєвих програм» [7, с. 13].

Гітлер, як і більшість його кліки, безумовно, належав до розряду соціопатів. Дослідник життєдіяльності А. Гітлера та впливу його особистості на німецьке суспільство доби фашистського тоталітаризму Я. Кершоу у книзі «Гітлер» задається питанням, чому і наприкінці війни влада фюрера залишалась міцною, коли вже сам Гітлер, як і його «Тисячолітній рейх» фактично став руїною. «В останні місяці війни, хоча йому було близько 55-ти років, Гітлер був схожий на діда. Волосся посивіло, руки помітно тремтіли, увесь згорблений – він міг зробити хіба що кілька непевних кроків; очі налиті кров'ю, а з рота часом капала

слина» [9, с. 168]. Портрет не просто хворої людини, а повної психічної та фізичної руїни. Зрештою, і нині так «любимий русским народом Сталин» був так само соціопатом. Не виключено, що в особі Путіна сучасна Росія отримала вождя з тієї ж когорти. Далі наводимо цитату із роздумів О. Забужко цілком, оскільки вона є дуже показовою щодо піднятої вище проблеми. «Як виглядає таке колективне потьмарення ума, коли «вірус починає правити організмом» - коли на чолі великої соціальної групи (партії, фірми, міста, регіону, країни...) опиняються люди кримінального складу (зі специфічною емоційною патологією, що робить їх невразливими на страждання інших людей) і поступово «криміналізують» за своїм зразком цілу групу (партію, фірму, місто, регіон, країну...), - це в «промисловому масштабі» вперше продемонструвало 20-те століття, але належних уроків з історії тоталітарних режимів того століття людство не винесло – і по-справжньому за своє майбутнє так і не злякалося», - стверджує письменниця [7, с. 13].

Історії успіху таких жінок, як Зара Леандер, наприклад, вказують на існування подвійних моральних стандартів у гітлерівській Німеччині. Не дивлячись на жорстку ідеологічну доктрину режиму, він не міг відмовитись від послуг популярних серед населення акторок, не дивлячись на їхню категоричну невідповідність «жіночому міфіві» Третього рейху. Стиль життя і поведінки цієї актриси повністю виламувався із того «жіночого стилю життя», який приписував «справжнім ариям» німецький націонал-соціалізм. Існує усталена думка, що саме через відмінність від гітлерівського ідеалу «справжньої жіночності» Зара Леандер при всій своїй шаленій популярності у фашистській Германії так ніколи і не була введена у коло найбільш наближених до фюрера осіб. І це не дивно, враховуючи наступну надзвичайно цікаву самохарактеристику зіркової кінодиви: «Якщо я знаю якусь людину достатньо добре, то це Зара Леандер. Про неї я все можу розповісти по суті. Я знаю, що у неї відсутня навіть найменша краплина таланту, щоб бути в'юнком, живим білячим хутром для обвивання шиї чоловіка. У неї груба конституція і залізна воля, і вона хоче, щоб її визнавали рівною. Вона могла виграти у будь якого чоловіка у змаганні «хто більше вип'є», а в покер зняти останню сорочку. Природно, що вона ніколи не принижувалась до рукоприкладства, насамперед тому, що вона ненавидить насилля, але також і тому, що вона так погано бачить. Але вона робила з серйозними чоловіками серйозні справи, і рідко кому вдавалось її надурити. Дикий Захід у перші роки освоєння американських земель відмінно підійшов би цьому жіночому портретові, який я тут намалювала... може бути, у наступному житті я стану павучихою, яка пожирає чоловічі особини» [8, с. 259].

Відомо, як любив Кубу і Революцію червоний диктатор Фідель Кастро. І хоч насправді він мав

чимало дітей від певної кількості жінок, це ніколи не афішувалось і не розголошувалось.

Цікавою у плані матримоніальних вподобань є фігура І. Сталіна. Що стосується символічного нерівного шлюбу з усією країною, тут нічого неочікуваного немає. Після смерті його дружини Надії Алілуєвої, до якої він сам доклав руку, Сталін повністю присвятив себе партії і народу. Зрештою усі політичні типи з диктаторськими нахилами, як «серйозні», так і клоуни у плані матримоніальних вподобань схожі. Так, на початку своєї зіркової кар'єри Володимир Жириновський чимало повеселив народ, заявивши, що він ніколи не любив жодну жінку так, як любить політику. Мабуть, за вказаною ознакою можна виявляти «диктаторський ген».

Деякі парадокси життя сучасної РФ викликають зацікавленість, враховуючи «сексуальну» специфіку подій. Так, у першій декаді ХХІ століття в місті Іваново було засуджено журналіста Владіміра Рахманькова за статтю під назвою «Путин как фаллический символ» Росії. Як оцінили тоді текст колеги по перу, стаття була загалом «безобидная». Але кумедність ситуації не лише у факті появи такого тексту, а і у рішенні івановського суду, який прийняв наступне рішення: «Путин не является фаллическим символом России». Попри всю кумедність ситуації, питання про те, чи дозволив би собі будь який суд винести таке рішення у сучасній РФ, залишається відкритим. Скоріше за все – ні, бо зусиллями «вверненого» йому населення, ВВП, як часто фамільярно називають свого президента його прихильники, сьогодні, вочевидь, таким і є для абсолютної більшості жіночого російського населення. Поглиблення «продиктаторського» маразму в Росії фіксують самі ж російські спостерігачі та аналітики. Вони пишуть: «Степень деградации России и оболванивания населения культом личности Путина достигла нового уровня маразма в городе Барнаул, где в ходе местных дебатов одна из гражданских активистов «Единой России» предложила переименовать город в честь президента Владимира Путина. ...Активистка и ярая сторонница Путина, заявила, что «Путин является главным мировым лидером» при котором Россия быстро встает с колен. Она выступила с инициативой переименовать город в Путинберг или Путинград, что по ее мнению мгновенно отразится на всех сферах города, который тоже начнет быстро «подниматься с колен», как и вся нынешняя Россия» [12].

Гендерна складова процесу утвердження особистої диктатури діючого президента РФ кидається одразу у вічі. Портрети улюбленого фюрера, намальовані на майках молодих росіян заповнили вулиці міст Росії. «Учитывая интеллект и воспитание части молодежи, создавались акции «порву за Путина» и «хочу Путина», юноши и девушки шествовали с транспарантами «сильной стране сильный президент», - писали оппозиційні інтелектуали Росії. І додавали: «Взрослое население

не отставало: их плакаты были из прошлой диктатуры – «за Родину, за Сталина, за Путина», «мир, труд, Путин». Путиномания перекрестывала через край и вот уже на прилавках магазинов продаются не только отпечатанные миллионными тиражами плакаты и открытки, книги и альбомы, но и марки, матрешки, солонки, бюсты и памятные камни, похожие на надгробные плиты, с золотой надписью – «В.В. Путин». Вряд ли сейчас кому-то под силу подсчитать все признаки культа личности Путина. Уже созданы песни и опера, пока нет балета, но есть фильм и детские книжки, есть марки и неистощимая любовь советских людей к вождям. Путин прочно вписался в пантеон советских диктаторов, уровень вклада в разрушение которых определялось по количеству памятников и живописных полотен» [12].

Отже у ситуації з диктаторами для їхніх обраних країн є серйозна небезпека. Гітлер, усвідомивши власний кінець, не роздумуючи прирік на смерть не лише Єву Браун, але й Берлін. Без сумніву, якби зміг, забрав би з собою у могилу і всю Німеччину! Видається, що таку ж долю Путін може готувати для Росії, тільки тепер уже є технічна можливість це здійснити! Мало того, що при всіх вадах Росії, все ж її чисто по-людському жаль, але ж і Україну не омине! А вона вже 100% не заслуговує такої долі.

1. Браун (Braun) Ева (6.12.1912, Мюнхен – 30.4.1945, Берлин – жена А. Гитлера // Энциклопедия Третьего рейха. – М.: ЛОКИД-ПРЕСС; РИПОЛ классик, 2005. – 479 с. - 3-е изд. - С. 60.

2. В. Путин: рейтинг, отношение, оценки работы. – [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://fom.ru/politika/10946>.

3. Веневитинов Д. Родина. – [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.kasparov.ru/material.php?id=59394CACDE5FB>

4. Див. про це, наприклад: Блан Е. Родом із КГБ. Система Путіна. – К.: Темпора. 2009. – 360 с.

5. Див. про це: «Дойчланд, Дойчланд юбер аллес...» // Энциклопедия Третьего рейха. – М.: ЛОКИД-ПРЕСС; РИПОЛ класик, 2005. – 479 с. - 3-е изд. - с.177.

6. Див. про це детальніше: Грабовська І. Розділ 9. Гендерна складова європейського цивілізаційного вибору сучасного українства // Сучасне українство: цивілізаційні виклики та відповіді: Монографія. – К.: Вид-во «Україна», 2015, - С. 190 – 211.

7. Забужко О. «І знову я влізаю в танк...» Вибрані тексти 2012 – 2016: Статті, есе, інтерв'ю, спогади. – К.: Вид-дім «КОМОРА», 2016. – 414 с.

8. Зигмунд А.М. Женщины Третьего рейха: М. Рейтер, И. Гесс, А.фон Риббентроп, Т.фон Харбоу, З. Леандер, Э. Баур. – М.:АСТ: Астрель, 2005. – 351с.

9. Кершоу Я. Гітлер. – К.: Вид-во «Мегатайп», 2000. – 240 с.

10. Кобзон в бесіде с чабаном подтвердил сведения о новом замужестве бывшей жены Путина.

– [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.newsru.com/russia/13may2016/kobzon.html>].

11. Кто такой Альфа-самец? Психология для мужчин. – [Электронный ресурс] // Режим доступа: <https://www.yburlan.ru/biblioteka/kto-takoi-alfasame>

12. Культ личности Путина достиг нового уровня маразма. – [Электронный ресурс] // Режим доступа:

http://news.eizvestia.com/news_society/full/2205-kult-lichnosti-putina-dostig-novogo-urovnya-marazma-video

13. Невзоров А. Искусство оскорблять. – [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://obozrevatel.com/blogs/14360-iskusstvo-oskorblyat.htm>].

14. Панфилов О. Культ личности Путина: путь от топтуна до диктатора. – [Электронный ресурс] // Режим доступа: <https://ru.krymr.com/a/26709735.html>

15. Песня про Путина (План Путина). – [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://текстыпесни.рф/stihi/vladivostokskij-rep-pro-putina_pesnja-pro-putina-plan-putina

16. Песня «Дядя Вова, мы с тобой!» – [Электронный ресурс] // Режим доступа: https://www.youtube.com/watch?v=-AViL_Q7t5k

17. Песня «Путин молодец». – [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://voskres.me/article/257>.

18. Раубал (Raubal) Ангела (1908 – 18.9.1931, Мюнхен) – двоюродная племянница А. Гитлера// Энциклопедия Третьего рейха. – М.: ЛОКИД-ПРЕСС; РИПОЛ класик, 2005. – 479 с. - 3-е изд. - С. 341.

19. Текст песни «Мой Путин». – [Электронный ресурс] // Режим доступа:

<http://lyricstranslate.com/ru/mashany-moy-putin-%D0%BC%D0%BE%D0%B9-%D0%BF%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD-lyrics.html>

20. Тюгашев Е.А. Экономика семьи и домашнего хозяйства. – [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://ibib.ltd.ua/matrimonialnyie-strategii.html>.

21. Хакамада И. Sex в большой политике. Самоучитель self-made woman. Москва:АНО «РИД «Новая газета»», 2006. – 230 с.

22. Цит. за: Блан Е. Родом із КГБ. Система Путіна. – К.: Темпора. 2009. – 360 с.

23. Шелин С. «Российские западники не ищут ответа на вызов истории». Интервью. – [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.rosbalt.ru/russia/2016/11/09/1565474.html?utm_source=rosbalt&utm_medium=web&utm_campaign=editorchoice.

References

1. Brown (Braun) Eva (6/12/1912, Munich - 30.4.1945, Berlin - the wife of A. Hitler
2. V.Putin: rating, attitude, work assessments
3. Homeland
4. Originally from the KGB. Putin's system
5. Doichland, Deutschland yuber alleys ... "

6. The gender component of the European civilization's choice of modern Ukrainianness
7. "And again I enter the tank ..." Selected texts 2012 - 2016: Articles, essays, interviews, memoirs.
8. Women of the Third Reich: M. Reuter, I. Hess, A. von Ribbentrop, T. von Harbow, Z. Leander, E. Baur
9. Hitler
10. Kobzon in conversation with the shepherd confirmed information about the new marriage of Putin's ex-wife
11. Who is the Alpha male? Psychology for men
12. The cult of Putin's personality has reached a new level of insanity
13. The art of insulting

14. The cult of Putin's personality: the path from the tipton to the dictator
15. The song about Putin (Putin's plan)
16. The song "Uncle Vova, we are with you!"
17. The song "Uncle Vova, we are with you!"
18. Raubal (Raubal) Angela (1908 - 18.9.1931, Munich) - a cousin of A. Hitler
19. The lyrics of the song "My Putin"
20. Family and household economics
21. Sex in big politics. Self-made woman self-teacher
22. Originally from the KGB. Putin's system
23. Russian Westerners do not seek an answer to the challenge of history

УДК 94(477.7)

Віктор Доценко

ВПЛИВ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ НА ПОДОЛАННЯ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО СИНДРОМУ СУЧАСНИМИ УКРАЇНЦЯМИ

Анотація. У статті на основі аналізу праць сучасних істориків, політологів і суспільствознавців робиться спроба визначити основні фундаментальні історичні міфи, які використовували радянські та сучасні російські ідеологи для формування історичної свідомості радянської людини та їх подолання в сучасній Україні. Після розвалу імперії українці отримали специфічну модель радянської імперської пам'яті з забронзовілими історичними міфами та пантеоном історичних героїв і зрадників. Ситуацію ускладнювала наявність вороже налаштованого сусіда, який не міг змиритися з існуванням самостійної України. Континентальна Російсько-радянська імперія прагне реваншу. При цьому російські ідеологи вміло тиснуть на постколоніальну свідомість українських державників. В Україні вітчизняні науковці, діячі культури і науки жорстко протидіють російському ідеологічному наступу. У 1991 р. українські можновладці та гуманітаристи заговорили про формування нових сакральних місць історичної пам'яті, проходив процес формування власного пантеону українських історичних постатей державного, військового і культурно-релігійного спрямування.

Ключові слова: історична пам'ять, імперіалізм, історичний міф, історична свідомість.

Victor Dotsenko

THE INFLUENCE OF HISTORICAL MEMORY ON MODERN UKRAINIANS' POSTCOLONIAL SYNDROME OVER COME

Abstract. The attempts to determine main fundamental historical myths, which were used by soviet and modern Russian ideologists for soviet person historical conscience formation and their overcome in modern Ukraine are represented in the article on the basis of scientific works, analysis of existent historians, political social analysts. The concept of «nation's friendship» dominated in historiography and public discussions in USSR during the decades. This concept successfully hid soviet type of imperialism and colonialism. It was the inheritance of new Ukrainian state. The struggle for Ukrainian nation's conscience between Ukraine and imperial Russia continued during the whole modern history of Ukrainian state. Russia tries to privatize the historical memory about Slavonic state origin and to use it for new imperial ideological project creation. Ukrainian scientists and culture figures firmly resist to Russian ideological offensive at the same time getting tiny support from politicians. The winner in the war for national Ukrainian identity saving and Ukrainian political nation creation is going to be a person who will reveal the real Ukrainian history without ideological myths and post-imperial stereotypes.

Keywords: historical memory, imperialism, historical myth, historical conscience.

Розпад 1991 р. радянської імперії та поява на політичній карті Європи нової держави Україна супроводжувався складними культурно-політичними та історико-ідеологічними змінами, які мали сформувати нову національно-ідеологічну парадигму. До процесу творення нової історичної пам'яті долучилися вітчизняні та діаспорні історики, культурологи, суспільствознавці і політичні діячі. Їхня діяльність супроводжувалась подоланням історичних

міфів і радянської історичної парадигми, яка за десятки років існування радянської тоталітарної імперії міцно вкоренилась в свідомості українців і стала невід'ємною частиною їх культурно-політичної свідомості. Навіть зараз, після двох революцій і україно-російської війни не відбулося остаточного подолання сучасними українцями постколоніального синдрому з його історично-культурними фобіями та міфами. Процес ламання старого і творення нового